

Sociologie výchovy

Moderní společnost

16. 3. 2019

Pojmy k opakování

- Sociální stratifikace
- Sociální mobilita
- Konsensus
- Habitus
- Racionalizace
- Legitimace
- Anomie
- Paradigma
- Sekularizace
- Deviance
- Stigma
- Altruismus
- Epistéma
- Sociální status
- Asimilace
- Sociální role
- Gender
- Etnosociologie
- Institucionalizace
- Sociální konstruktivismus
- Habitualizace

Tradiční • moderní • postmoderní • globální •
• 19. století • 20. století • současnost • 21. století •
• moderní • postmoderní • globální •

Vývoj moderní společnosti

- Přechod od rané moderny do pozdní moderny
- 19. století - 60. léta 20. století = raná moderná
- 60. léta 20. st. - současnost = pozdní moderná
- role nacionalismu?
- kontinuální proměna ne rázný přechod
- styl (žánr) myšlení a jednání od ideálního typu
- jedná se o průnik, prostor mají i tradice
- **Teorie modernity** - abstraktní myšlenkové systémy obopášující povahu moderní společnosti a rozdíly jimiž se liší od tradiční společnosti.

Markéta Sedláková

Sociologie výchovy

Moderní společnost

16. 3. 2019

Pojmy k opakování

- Sociální stratifikace
- Sociální mobilita
- Konformismus
- Habitus
- Racionalizace
- Legitimizace
- Anomie
- Paradigma
- Seruabilizace
- Deviance
- Stigma
- Altruismus
- Epistémia
- Sociální status
- Asimilace
- Sociální role
- Gender
- Etnometodologie
- Inštitucionalizace
- Sociální konstruktivismus
- Habituálizace

Tradice - moderní - postmoderní - globální -
postmoderní - tradice - postmoderní - globální -
postmoderní

Vývoj moderní společnosti

- Přechod od rané moderny do pozdní moderny
- 19. století - 60. léta 20. století = raná moderná
- 60. léta 20. st. - současnost = pozdní moderná
- role nacionalismu?
- kontinuální proměna ne různý přechod
- styl (složit) myšlení a jednání od ideálního typu
- jedná se o průnik, prostor mají i tradice
- Teorie modernity - abstrakční myšlenkové systémy objasňující povahu moderní společnosti a rozdíly jimiž se liší od tradiční společnosti.

Markéta Sedláková

Pojmy k opakování

- Sociální stratifikace
- Sociální mobilita
- Konsensus
- Habitus
- Racionalizace
- Legitimizace
- Anomie
- Paradigma
- Sekularizace
- Deviace
- Stigma
- Altruismus
- Epistéma
- Sociální status
- Asimilace
- Sociální role
- Gender
- Etnometodologie
- Institucionalizace
- Sociální konstruktivismus
- Habitualizace

Přehled

- a) Antika – 40 léta 19. stol.
- b) 40 léta 19. stol. – 20 léta 20. stol.
- c) Od 20. do 60. let 20. stol.
- d) Od 60. a 70. let 20. stol.

1. Období veřejného hledání
2. Období velkých empirických výzkumů
3. Období klasické sociologie
4. Postsociologie

- Antika – 40 léta 19. stol. - Prehistorie
- 40 léta 19. stol. – 20 léta 20. stol. - Období klasické sociologie

- Od 20. do 60. let 20. stol. - Období velkých empirických výzkumů

- Od 60. a 70. let 20. stol. - Období veřejného hledání

Přiřadte

- a) Antika – 40 léta 19.stol.
- b) 40 léta 19.stol – 20 léta 20 stol.
- c) Od 20. do 60 let 20 stol.
- d) Od 60 a 70 let 20 stol.

1. Období velkého hledání
2. Období velkých empirických výzkumů
3. Období klasické sociologie
4. Protosociologie

- Antika – 40 léta 19.stol. - Protosociologie
- 40 léta 19.stol – 20 léta 20 stol. - Období klasické sociologie
 - Od 20. do 60 let 20 stol. - Období velkých empirických výzkumů
- Od 60 a 70 let 20 stol. - Období velkého hledání

Tradiční → moderní → postmoderní → globální →

předindustriální

industriální

postindustriální

technotronická

rovnostářské

Vývoj moderní společnosti

Přechod od rané moderny do pozdní moderny

- 19 století - 60 léta 20. století = raná moderna
- 60. léta 20.st - současnost = pozdní moderna
- role nacionalismu?
- kontinuální proměna ne rázný přechod
- styl (sloh) myšlení a jednání od ideálního typu
- jedná se o průnik, prostor mají i tradice
- **Teorie modernity** - abstraktní myšlenkové systémy objasňující povahu moderní společnosti a rozdíly jimiž se liší od tradiční společnosti.

Jak se objevila **raná moderna**?

- od 17 st., do 18 st. tzv. moderní stát (ne společnost)
- konec 19. st. vznik sociologie jako vědy- proč se objevuje? (A. Comte - *sociální statiky a soc. dynamiky*)
- 18. st. konečná proměna (tendence k centralismu - nejprve král, pak vlády...**centralizace moci** - státní policie, armáda, školský systém, byrokratický systém...) - panovník ovládá veškeré struktury - šlechta ztrácí svoji společenskou funkci
- **trh - generalizovaný**, není vázaný na místo - předpoklad pro vznik moderní společnosti
- Tradiční společnost se liší od moderní způsobem uspořádání moci, typem ekonomiky, typem sociální struktury, způsobem výkladu světa i sociální mentalitou.

Teorie trojího lidu

- v západní Evropě vznikala od 11. století,
- feudální zřízení, půda patří panovníkovi, ten pronajímá půdu šlechtě, zemědělci - nestěhují se (80% obyvatel)

panovník

šlechta

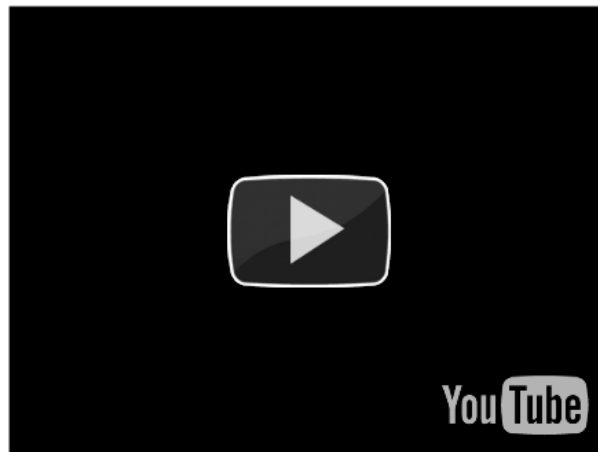
pracující

- původně v různém právním vztahu k vrchnosti (svobodní, nevolní)
- později (10. – 13. století) začala převládat hospodářská funkce, začali být svázi více zavázaní na vrchnost, materiálně, symbolicky
- protože půda jim byla dána, propůjčena za podmínky vyplnění roby
- za to byli vázáni pod ochranu pána, nejen fyzickou, ale i symbolickou (jako zaručeno místo ve společnosti)
- Pánovi podléhali tak, že měli omezenou svobodu smlouvání, nemohli prodávat či kupovat půdu
- ani děti (přechod pánů z generace na generaci pokračovali pánem), pokračovali vzhledem manželů i manželky
- od 12. století podléhali omezenému dílně zbraní, možností lovu a rybníků
- PARADOX - stabilní systém

- původně v různém právním vztahu k vrchnosti (svobodní, nevolníci)
- později (10. – 13. století) začala převládat hospodářská funkce, začali být stále více závislí na vrchnosti, materiálně, symbolicky
- protože půda jim byla dána, propůjčena za podmínky naplnění roboty
- za to byl vzat pod ochranu pána, nejen fyzickou, ale i symbolickou (jisté zaručené místo ve struktuře společnosti)
- Pánovi podléhali tak, že: měli omezenou svobodu stěhování, nemohli prodávat či kupovat půdu
- ani dědit (přechod půdy z generace na generaci potvrzoval pán), potvrzoval výběr manžela / manželky
- od 12. století postupné omezování držení zbraně, možnosti lovu a rybolovu
- PARADOX - stabilní systém

Osvícenství

- Osvícenství bylo spojeno s vírou, že právě vědecké poznání umožní podstatné zlepšení života všech lidí.
- Návaznost na předchozí úspěchy - vymýcení hladomoru
- Osvícenské myšlenky, které jsou spojeny s pozvolným rozkladem starého politického i hospodářského řádu, se pokusí nalézt svou realizaci ve francouzské revoluci.
- Výchova = záruka zlepšení společnosti
- Kde, ale vzít vychovatele? - nezdravá doba

- **osvícenský panovník** posiluje svoji moc (18.st. - Marie Terezie, Josef II) - uvědomění se nutnosti vzdělat (číst, psát) **pracující** - povinná školní docházka (všeobecný školní řád - 1774)
- **panovníci** chtěli mít absolutistickou moc (oslabovali moc šlechty)
- **MT** díky dluhu R- omezila cechy - potřebovala mít moc nad trhem - vytvořila národní pravidla
- 1775 vydala robotní patent - snížila povinnost roboty - uvolňuje čas **pracujících**
- konec 18. st - vzdělávání velké masy lidí - zrychlení - průmyslová výroba - umožnila vznik moderní společnosti
- průmyslová revoluce - nové způsoby ovládání prostředí, vznikají továrny
- možnost pohybu - geografická, ale i sociální
- podhloubí pro nacionalismus
- Josef II - vydává toleranční patent - další náboženství se stávají rovnoprávnými
 - ruší nevolnictví 1781

- Josef II - zavádí daně - berou moc aristokracii - přichází o příjem
- města poskytují zaměstnání a dobré podmínky pro vzdělávání
- společnost se demokratizovala
- vznik střední vrstvy, začali se domáhat vlastních práv
- Jazyková jednotnost - státní byrokracie lépe ovladatelná - kdo ovládá jazyk má přístup k moci ve společnosti
- Štět národů - (nejen) Češi chtějí mít podíl na moci - nacionalismus
- 1. sv. válka spor o moc
- průmyslová výroba - rozvoj, konec 18. st. podpořila vznik moderní společnosti
- v českých zemích - cukrovarnictví, doprava, ocelárny
- formování dělnické třídy (v 18 st. cechy, ale ne dělnická třída)
- nacionalismus - legitimizace - "my všichni jsme Češi" - řešení třídních bojů

Přechod z tradiční k moderní společnosti

- tradiční společnosti - centralizace moci, dochází k mobilitě obyvatelstva, změna vztahu mezi pánem a pracujícími
- tradiční společnost je více a více nerovnostářská - průmyslová revoluce toho využije a slibuje sílu dělníkům
- Gelner - neexistuje prudký přelom mezi jednotlivými vrstvami
- mobilita lidí odproštěna od lokálních autorit - nemůže existovat právní systém, který by stvrzovat rozdíly mezi bohatými a chudými

- člověk už nevstřebává charakter práce jen učením z generace na generace, ale vzniká nutnost vzdělání - tím se mu zvyšuje moc
- dále se zvětšuje možnost spolupráce
- privilegium ve společnosti není dáno jen šlechtici, ale vzdělaností
- nemůže fungovat princip statutu vevázaného do vrstvy společnosti, kde jsme se narodili
- moderní společnost - vázání statusu na práci

individualita - nikdo si na nás nemůže nárokovat moc - když se začne rozpadat moderní společnost, individualismus je problém

Rozvoj moderní spol.

Kulturní aspekt – rozvoj věd, matematika, astronomie naproti tomu úpadek náboženství

Politický aspekt – vznik a rozvoj státu, občanská práva, demokracie, práva člověka

Společensko ekonomický aspekt – vzestup kapitalismu, industrializace, urbanizace, vznik kolonií, bankovníctví, rozvoj technických věd

demokratizace vzdělání – v souvislosti s rozvojem průmyslu a potřebou, účetnictví a správy ale také - škola jako nástroj výchovy loajálních lidí – socializace (přiměřené a „správné znalosti“, kázeň, úcta k autoritám...) – organizační člověk hodící se do industrializované organizace

Dle Kellera odlišují modernitu od tradiční společnosti:

- Vysokým stupněm **generalizace** vztahů (nejsou vázány na jednotlivce, ale na pozice)
- Nastává proces **individualizace** – roste význam jednotlivce, který se osvobozuje od tradičních pout rodiny, místa. Spolu s tím nastává rozklad sociálního systému kontroly a ochrany
- Roste **funkční diferenciaci společnosti** – podle odvětví, činností, vznikají nové instituce
- Vysoká **racionalizace**, poznání, instrumentální rozum, účelovost

You Tube

Nacionalismus

- národní
- jak se v dané době organizoval stát?
- 19. st - konec 20. st. nejčastější byl nacionální princip
- proč nacionalismus vytěsnil osvícenství (idea lidství)
- **pozitiva** - vytváří nové vazby - sociální pouto
- velké vyprávění - muselo se domýšlet
- s příchodem moderní doby se objevuje existence ethnicity
- pocit sdílené solidarity - Kometa - satisfakce - ztotožnění, propojení, společné cítění
- **negativa**
- elity - mají nový nástroj ideologie, falešné vědomí ("nemáš práci, ale jsme Češi")
- konec 19.st. se ukazují konflikty, pak světové války

Daniel Bell

- možnosti růstu společnosti založené na růstu těžkého průmyslu jsou už vyčerpány - společnost se musí vyvíjet jinak

1. Předindustriální. Ekonomika této společnosti je založena na získávání věcí od přírody. V boji proti přírodě se uplatňuje čistá síla svalů, ať už lidských nebo zvířecích. Znalosti se získávaly a předávaly tradičně, praktickým učení např. řemesla. Novinky se prosazovaly obtížně, práce byla založena na rutině. Jednotkou sociálního života byla **domácnost**, tj. většinou rozšířená rodina. Přebytek pracovních sil pohlcovalo především zemědělství a bohatší domácnosti, kde se uplatnily jako sluhové. Předindustriální společnost je tedy zemědělská společnost strukturovaná tradičním způsobem rutiny a autority.

2. Industriální společnost - zaměření na výrobu zboží. Svět je technizovaný a racionalizovaný. To se projevuje např. i tím, že čas je mechanicky rozdělen. Zatímco v předindustriální společnosti byla rozhodující délka dne (doby, kdy bylo světlo), v industriální společnosti je den rozdělen na 24 stejných hodin, jejichž význam je stále týž bez ohledu na roční období. Je to samozřejmě umožněno mj. i pokroky v osvětlovací technice. Ve výrobě hrají hlavní úlohu stroje, které obsluhují inženýři a polo odborní dělníci. Kritériem technických prostředků je jejich efektivnost. V organizaci hraje hlavní úlohu byrokracie a hierarchie. To má za následek, že v industriální společnosti se odděluje osobnost od role. Člověk, zejména v zaměstnání, musí své chování přizpůsobit tomu, jaké postavení zastává: "hraje" určitou sociální roli a to i tehdy, když tato role neodpovídá jeho osobní povaze. Sociální jednotkou je v průmyslové společnosti individuum.

3. Postindustriální společnost je založena na službách, tedy terciárním sektoru a na vztazích mezi lidmi.

Hlavním zdrojem hodnot jsou informace a manipulace s nimi. Uplatnění v práci nalézají zejména školení zaměstnanci, pro nekvalifikované přestává být místo. Měřítkem hodnot už nejsou na prvním místě peníze, nýbrž kvalita života. Právě z toho plyne velký význam služeb, které se uplatňují daleko více než ve společnostech předchozích, jsou specializovány a individualizovány. Důraz se klade na výchovu, zdravotnictví, ale i služby které se vztahují k volnému času.

Hlavní sociální jednotkou postindustriální společnosti je komunita.

Předpokládá, že se vytvoří nové typy společenských konfliktů a nové typy nedostatku (např. nedostatek informací).

Opakování

Tradiční

sociální vazby rigidní – rodina, stav,
náboženství

trh místní

sociálně politické uspořádání:

feudalismus, absolutismus, lénní systém

Moderní

sociální vazby uvolněné, utvářené

sociálními třídami

trh generalizovaný

sociálně politické uspořádání: republika

nacionální charakteru

Opakování

Moderní společnost je produktem průmyslové revoluce ve spojení s **centralizací moci** v rámci národních států.

Její podobu určují procesy, které provázely rozvoj **průmyslové revoluce** (rozmach dělby práce, proces urbanizace, rozvoj dopravy a komunikace apod.). Mocenský rámec je vytvářen moderním státem.

Trh se stává **regulátorem** ekonomické situace státu, ale i společenských forem.

Sociální status jednotlivce je **závislý** na postavení na **trhu**. Mocenský rámec je vytvářen **moderním státem** s jeho odcizenými mechanismy (profesionální byrokracie, systém školství a sociální péče, povinná vojenská služba ap.); intervence státu do každodenního života občanů dosáhla velké intenzity, domácnost ztrácí postavení univerzálního a soběstačného subjektu sociální reprodukce.

Max Weber

Ideální typ
- není se nároky, faktivní konstrukce pro analýzu skutečnosti
- pomáhá pochopit zvláštnost reálného dění
- vzniká jednorázově a jednorázově
- výskyt v dějinách - jedná se o více různých skutečností
- následně je IT porovnáván se skutečností, podobnost a IT pomáhá vidět společný směr vývoje
- IT nesmí být považován za realitu
- může pomoci, ale přesto pomáhá

- **ideální typ** (vždycky jsou vyjimky)
- snažíme se co nejlépe porozumět skutečnosti
- jak musí sociální vědy postupovat při svém poznávání (metodologie)? - zamýšlí se jak hodnotová orientace ovlivňuje výzkumníka - vlastní ideologie by měla být upozaděna pro poznání sociální reality

- Město = laboratoř moderní společnosti
- **Weberova sociologie města**
- Město nelze definovat velikostí a počtem obyvatel
 - = politická samostatnost
 - = existence vlastních soudních a správních úřadů
 - = daňová moc nad vlastními občany
 - = právo provozovat trh

Ideální typ

- rovná se nástroj, fiktivní konstrukce pro analýzu skutečnosti
- pomáhá pochopit zvláštnost reálného dění
- vzniká jednostraným myšlenkovým vystupňováním jednoho či více rysů zkoumané reality
- následně je IT porovnávám se skutečností, podobnost s IT pomáhají vědci pochopit směr vývoje
- IT nesmí být považován za realitu!!!
- může pomoci, nic jiného nemáme

Disciplinační moc - M. Foucault

Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení. 1973

- *prostředkem potírání individualit je disciplinace, ke každému vědění se vážou praktiky moci*

System trestání (od represe k produkci)

1. přechod od utajovaného souzení a veřejného mučení k veřejnému souzení a utajovanému trestání; vyšetřování jako hledání obecné pravdy po vzoru vědy
2. zrod disciplíny jako umění ovládnutí lidského těla, které ho činí „poslušným a užitečným“; mikrofyziika moci
3. zrození vězení jako jednotné instituce trestání; vězení předmětem neustálého reformování; trestání produkující populaci delikventů

- Panoptická modalita moci a konstituce disciplinární spol.
- moc a kontrola již nejsou tak viditelné, ale infiltrují se do spol., stávají se neviditelnými
 - není to obrana proti zlu (mor), ale způsob definování vztahů a moci v každodenním životě
 - mechanismus moci kontrolovaný celou spol.
 - pokaždé, když je potřeba pracovat s velkým množstvím jedinců, jímž je nutné uložit nějaký úkol nebo určitou formu chování, je možné použít panoptické schéma
 - redukuje počet těch, kt. moc vykonávají a znásobuje počet těch, nad nimiž je vykonávána
 - efektivnější a produktivnější fungování spol. a moci

ukázky dobových textů - vývoj myšlení

- ukázat, že za změnou trestání nebyla pouze osvícenská snaha o humanizaci, ale celkový přístup k člověku
- člověk má být vychován, disciplinován
- stát je tu od toho, aby na to dohlížel □ proto ve věcech, které má stát na starost – penalitní (trestný) systém, armáda, nemocnice, blázince, chudobince a školství se projevuje disciplince
- nejdůležitějšími oblastmi sociálního života, masivní snaha po nivelizaci individuí
- nutnost v době, kdy jiné prostředky, např. stavovský systém práv a privilegií, přestaly platit

- 2) rozmístění dohlížejších
➤ nejlépe panoptiční pohled

Zdroje poznání

- Anew, H. L. Češi a Země koruny české. Praha: Academia, 2008.
- Bílý, J. Trojí lid. Praha: Libri, 2000.
- van Dülmen, R. Kultura a každodenní život v ranném novověku. Praha: Argo, 2006
- Goetz, H.-W. Život ve středověku. Jinočany: H&H, 2005
- Cherubini, G. Rolník a zemědělství. In: LeGoff, 1999, s. 101-121.
- Keller, J. Úvod do sociologie. Praha: Slon, 1997.
- Keller, J. Dějiny klasické sociologie. Praha: Slon, 2004.
- LeGoff, J. (ed). Středověký člověk a jeho svět. Praha: Vyšehrad, 1999.
- LeGoff, J. Středověký člověk. In: LeGoff, 1999, s. 9-37.
- Rossiaud, J. Měšťan. In: LeGoff, 1999, s.123-156.

Rodičům na výstrahu. Všecky noviny rozepsaly se o tom, jak jistý rozhněvaný otec nad ponecháním svého hochy přes poledne ve škole, přiběhl do školy a učitele urážkami zasypal, začož byl zažalován a odsouzen na pět dní do vězení; odvolal se sice, avšak špatně pochodil, zvýšen mu trest na vězení třínedělní. Též ve Vys. Mýtě se dvě maminky na učitele zle rozlobily, že nechal jich mazličky po škole. Příběhly do školy a tam ostrými jazýčky řádně zazvonily. Učitel si stěžoval a maminkám poskytnuta příležitost, přemýšleti po celých šest dní v temné komůrce okresního vězení o tom, že jest více než nevděkem pohaniti učitele za to, že vede děti kázní k dobrému. Před svátky odsouzen též jistý občan z Horního Jelení, že si na učitele do školy doběhl a mu tam nadal. Kéž jsou případy tyto rodičům výstrahou, by nedávali se přemrštěnou láskou k rozmazleným dětem sváděti k činům podobným.

1. Reprodukce (kulturního) kapitálu a současná česká škola.

2. Jak se autorita středoevropského státu projevu na škole v 19 st. a začátku 20.st?